

WWF Verdensnaturfonden Tlf. 35363635

Svanevej 12
2400 København NV

wwf@wwf.dk
www.wwf.dk

Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg
Christiansborg
1240 København K

København 6. februar 2019

WWF Verdensnaturfondens kommentarer til Miljø- og Fødevareminister Jakob Ellemann-Jensens svar på udvalgsspørgsmål nr 1058-1061 (MOF alm. del)

WWF Verdensnaturfonden havde 19. september 2018 fornøjelsen af at have Miljø- og Fødevareudvalget på studietur for at se nærmere på **udfordringer og barrierer for private lodsejeres muligheder for at skabe bedre forhold for biodiversitet** på deres arealer. Særligt var vores fokus på lovgivning, fortolkning og økonomiske incitamenter i samarbejde med en række eksterne eksperter og lodsejere.

Studieturen tog direkte afsæt i **biodiversitetskonventionens Aichi-target nr. 3**, der målsætter inden 2020, at **subsidier og incitamenter der skader biodiversitet er fjernet, og positive incitamenter er udviklet og implementeret**¹.

WWF Verdensnaturfonden er af den opfattelse, at en række ret enkle justeringer af både dansk lovgivning og fortolkning af EU-direktiver, uden væsentlige samfundsomkostninger kan bidrage betydeligt til at øge mulighederne for bedre og mere målrettede biodiversitetsindsatser for også private lodsejere. Fortolkningen af EU-direktiver på området vil efter vores opfattelse bringe Danmark på samme linje som en række andre mere ambitiøse EU-lande.

WWF Verdensnaturfonden har gennemgået Miljø- og Fødevareminister Jakob Ellemann-Jensens svar på udvalgsspørgsmål nr. 1057-1061 (MOF alm. del) i samarbejde med en række eksperter og skal i den forbindelse komme med følgende respons, med en venlig opfordring til udvalget om at medtage nedenstående i det fortsatte arbejde og dialog med ministeren. Vi står naturligvis til rådighed med yderligere oplysninger

Med venlig hilsen

Thor Hjarsen
Seniorbiolog, biodiversitet
t.hjarsen@wwf.dk / +45 2212 9360

¹ By 2020, at the latest, incentives, including subsidies, harmful to biodiversity are eliminated, phased out or reformed in order to minimize or avoid negative impacts, and positive incentives for the conservation and sustainable use of biodiversity are developed and applied, consistent and in harmony with the Convention and other relevant international obligations, taking into account national socio-economic conditions” (<https://www.cbd.int/nbsap/training/quick-guides/>).

WWF *for a living planet*[®]

Miljø- og fødevareministerens besvarelse af spørgsmål nr. 1057 (MOF alm. del) stillet 26. september 2018 efter ønske fra udvalget.

Øremærkning af rewilding-dyr

Ministerens svar

Fødevarestyrelsen oplyser, at kvæg, der holdes af kulturelle eller historiske formål, identificeres ved andre metoder end øremærkning. Det er i den forbindelse muligt at chipmærke dyrene på betingelse af, at de chipmærkede dyr ikke indgår i fødevarekæden. Fødevarestyrelsen vurderer, at hold af europæisk bison derfor kan identificeres ved chipmærkning.

De nuværende regler vil i april 2021 blive afløst af reglerne i EU-forordning nr. 2016/429 af 9. marts 2016 om overførbare dyresygdomme («dyresundhedsloven») og de dertil hørende retsakter. Fødevarestyrelsen har i 2018 aktivt deltaget i møder og kommenteret på udkast fra Kommissionen i forbindelse med udformningen af de nye retsakter. Det er i den forbindelse lykkedes Fødevarestyrelsen at få tilføjet en særlig tekst omkring europæisk bison, sådan at dyrene først skal identificeres, hvis de flyttes fra det område hvor de er født. Identifikationen kan ske ved chipmærkning under huden.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

De fremtidige muligheder for undladelse af (øre-)mærkning af europæisk bison er meget positive. Ønsker ministeren at arbejde for, at også ekstensive og semi-vilde hold af andre arter som fx heste, geder, vandbøfler, elge, kvæg mv. i fremtiden kan tilbydes de samme dispensationsmuligheder, som der skitseres for europæisk bison?

Regulering af vilde arter i hegninger

Ministerens svar

Fødevarestyrelsen oplyser, at indhegnede dyr betragtes i reglen som husdyr, og er derfor ikke omfattet af jagttider, eneste undtagelse er dyrehaver. Bekendtgørelse om opdræt af hjortedyr regulerer, hvornår der er tale om dyrehaver. For at være omfattet af bekendtgørelsen stilles bl.a. krav om, at indhegningens areal skal være over 50 ha, samt at indhegningens vinterbestand højst må udgøre to kron dyr eller fire dådyr pr. ha. (dyretryk). Indhegningen skal desuden primært etableres eller være etableret med rekreative eller jagtmæssige formål for øje, og ejeren skal kunne godtgøre, at indhegningen ikke vil blive drevet med henblik på kødproduktion eller salg af levende hjortedyr. Er disse betingelser ikke overholdt, er der tale om et husdyrhold, der ikke er omfattet af reglerne i jagt- og vildtforvaltningsloven. På denne baggrund finder jeg ikke, at det er nødvendigt ændre på reglerne om afskydning af vildt i hegning.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

*Problemstillingen omkring afskydning af vilde arter (fx kron dyr) i hegninger i forhold til jagt- og vildtforvaltningslovens regler er kun relevant i forhold til dyrehaver. **Ministerens svar om, at det ikke er nødvendigt at ændre på reglerne om afskydning af vildt i hegninger, idet jagt- og vildtforvaltningslovens regler kun gælder for netop dyrehaverne, giver derfor ikke mening.***

I flere rewilding-inspirerede dyrehaveprojekter med fx kron dyr er det problematisk, at dyrene som udgangspunkt kun kan afskydes indenfor jagtsæsonen. En alternativ afskydning af dyr i mistrivsel

WWF®

for a living planet®

fremfor fodring er således ikke muligt i den sidste og mest udfordrende del af vinterperioden (udenfor jagtsæsonen), hvor behovet for fodring og/eller afskydning ellers er størst.

Vil ministeren redegøre for, hvorvidt der fremadrettet kan forventes mere fleksible forvaltningsmuligheder for afskydning af vilde arter i indhegninger end dem, som jagt- og vildtforvaltningsloven umiddelbart dikterer?

Dagligt tilsyn af vildheste

Ministerens svar

Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at termen "vildheste" alene kan anvendes for heste, der lever i områder, hvor deres bevægelsesfrihed ikke er begrænset af indhegning, således at de frit kan flytte sig fra sted til sted f.eks. for at søge føde eller læ for vejr og vind. Sådanne hestepopulationer findes ikke i Danmark.

De hestepopulationer, der f.eks. på Sydlangeland og i Lille Vildmose benyttes til naturpleje er begrænset af hegn, og uanset de lever med mindst mulig indblanding fra menneskers side, bør de efter Fødevarestyrelsens vurdering betegnes delvist vildtlevende.

Hestelovens krav om daglig tilsyn med heste skal bl.a. ses på baggrund af, at tilsynet skal sikre, at hestene behandles omsorgsfuldt, herunder at de ikke er kommet til skade, at de har adgang til tilstrækkeligt foder og vand, og at omgivelserne ikke har ændret sig til skade for dyrene. Formålet er således at reducere risikoen for, at der opstår dyrevelfærdsmæssige problemer, og af disse hurtigt rettes, hvis de opstår.

Bestemmelsen om tilsyn i lov om hold af heste er skærpet i forhold til dyreværnsloven netop for at sikre, at dyrevelfærdsmæssigt uforsvarlige forhold rettes hurtigt, således at hestene sikres bedst muligt mod smerte og lidelse. Fødevarestyrelsen finder det derfor ikke hensigtsmæssigt ud fra et dyrevelfærdsmæssigt synspunkt at ændre på disse regler.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

Kravet om dagligt tilsyn af "rewilded" heste vil i stigende omfang vise sig som en relevant, praktisk udfordring hvis der skal gennemføres store rewildingprojekter i Danmark. Erfaringerne er at hestene bevæger sig meget rundt i terrænet og det vil være ressourcekrævende at gennemføre et dagligt tilsyn.

Fødevarestyrelsens manglende interesse i at ændre på reglerne for blandt andet tilsyn af heste i rewilding-projekter står i skarp kontrast til blandt andet Det Dyreetiske Råds nye udtalelse om netop brug af dyr til rewilding ved naturforvaltning. Heraf fremgår blandt andet: **"Rådet mener ikke, at der skal være tale om en tilsynspligt og omsorg for dyr svarende til almindeligt husdyrhold, men at der med udsættningen må følge en vis grad af overvågning og indgriben i perioder, der kan være vanskelige for dyrene"**.

Har ministeren kendskab til rådets udtalelse? Og agter ministeren at indarbejde rådets anbefalinger i den rewilding-relevante husdyrlovgivning?

for a living planet®

Krav om hugstmodenhed

Ministerens svar

Vedrørende skovlovens regler om "Krav om hugstmodenhed" og "Krav om gentilplantning af skovlysninger" samt regler om "Hegn i og omkring skove":

Jeg kan oplyse følgende:

Formålet med skovloven er at bevare og værne landets skove og hertil forøge skovarealet. Der er derfor en række bestemmelser i skovloven, der understøtter bevarelse af skovbevoksning på fredskovspligtige arealer, og som følge heraf begrænser muligheden for at afdrive bevoksninger eller for at afgræsse fredskove i større omfang. Der er dog allerede flere muligheder for at tilgodese biodiversiteten i fredsskove fx ved skovgræsning og opnå dispensation til projekter, der understøtter sådanne formål.

I forbindelse med skovgræsning er det muligt at opsætte hegn, så længe det ikke forringer offentlighedens muligheder for færdsel og ophold. Det er tilladt i henhold til skovlovens § 9, nr. 1, at have stævningsdrift eller skovgræsning på tilsammen op til 10 pct. af fredskovsarealet. Herudover kan der søges dispensation fra reglerne til at øge arealet med skovgræsning, når særlige grunde taler for det. Desuden gælder naturbeskyttelseslovens forbud i § 23 mod usædvanlige hegn om skove, hvis det bl.a. vurderes, at hegnet hindrer vildtets frie passage.

Hvad angår skovlovens hugstmodenhedskrav i § 8, nr. 2 kan der efter en konkret vurdering af det pågældende projekt være mulighed for at dispensere fra skovlovens regler til afdrift af ikke hugstmodne bevoksninger og efterfølgende tilplantning med hjemmehørende træarter. Der kan herudover uden dispensation gennemføres foryngelse gennem skærmstilling, hvor en bevoksning tyndes så kraftigt, at der eksempelvis kan plantes på arealet med andre arter.

Fredskovspligtige arealer skal senest 10 år efter afvikling af en hugstmoden bevoksning være bevokset med træer, der danner, eller som inden for et rimeligt tidsrum vil danne, sluttet skov af højstammede træer, jf. § 8, nr. 3. Der er dog mulighed for at dispensere fra 10 års kravet, hvis f.eks. der i forbindelse med stormfald er behov for at genkultivere over en længere årrække end normalt.

Hertil kommer mulighederne i skovloven for at etablere åbne naturarealer på op til 10 pct. af arealet, jf. lovens § 10, nr. 4. Kravet om hugstmodenhed i § 8, nr. 2 gælder ikke ved udlæg af åbne naturarealer efter § 10, nr. 4.

Skovloven rummer som beskrevet ovenfor gode muligheder for konkrete naturprojekter. Jeg har derfor ikke for nuværende planer om at ændre i de nævnte regler i skovloven.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

Ministeren svarer desværre ikke på, hvorfor det skal være dispensationskrævende at afdrive yngre bevoksninger af eksotiske og i nogle tilfælde endda invasive arter med henblik på at gentilplante arealerne med hjemmehørende arter, mens man umiddelbart kan fælde gamle og naturmæssigt værdifulde bevoksninger af hjemmehørende ditto for at gentilplante arealerne med eksotiske og måske endda invasive arter.

WWF *for a living planet*[®]

Dette understreger ifølge WWF Verdensnaturfondens opfattelse, at skovloven i sin nuværende form først og fremmest sigter på at fremme skovens produktion - fremfor naturindhold. Der er behov for tydeliggørelse og forenkling af muligheder for biodiversitetsindsatser i skove, uanset fredskovstatus.

Skovnaturen rummer en lang række rødlistede arter der er afhængige af skovlysninger – både temporære og permanente. Derfor bør §8, stk 3 ændres således at der også hensyn til biodiversitet, kan efterlades ubevoksede arealer i fredskov på mere end 10% af arealet.

Agter ministeren at ændre på reglerne, så man ikke skal ulejlige ejere og myndigheder med dispensationsansøgninger, når tiltagenes formål åbenlyst fremmer skovenes naturindhold ved hjælp af flere hjemmehørende arter på bekostning af de eksotiske/invasive?

Miljø- og fødevarerministerens besvarelse af spørgsmål nr. 1060 (MOF alm. del) stillet 26. september 2018 efter ønske fra udvalget.

Døde dyr og ådsler

Ministerens svar

Jeg har forelagt spørgsmålet Fødevarestyrelsen, som oplyser følgende:

”Reglerne om bortskaffelse af døde dyr fremgår af forordning nr. 1069/2009 om animalske biprodukter, og kravene sikrer, at døde dyr ikke kan udgøre en risiko for mennesker og dyrs sundhed. Der er ikke dispensationsmulighed i forordningen til at udbringe døde dyr på arealer med natur.

Aflivede eller selvdøde husdyr skal bortskaffes til et godkendt forarbejdningsanlæg og kan ikke efterlades på ejendomme eller udbringes i naturen.

Med hensyn til vildtlevende dyr kan trafikdræbte eller selvdøde dyr efterlades der, hvor de er døde, med mindre der er tegn på smitsomme husdyrsygdomme. Nedlagt vildt og dele af nedlagt vildt skal bortskaffes efter jagtetiske regler.

Reglerne om animalske biprodukter giver dog mulighed for at etablere foderpladser til vildtlevende dyr på en række betingelser, herunder at der ikke må være adgang for større landlevende dyr. Det er Fødevarestyrelsen, som kan give tilladelse til etablering af foderpladser på baggrund af en konkret ansøgning.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

Det fremgår af biproduktforordningen, at de enkelte landes kompetente myndigheder kan tillade fodring af vildtlevende dyr med både kategori 2- og kategori 3-materiale og at samme kompetente myndigheder endog også kan tillade fodring af truede eller beskyttede arter af ådselædende fugle og andre arter, der lever i deres naturlige habitat, med kategori 1-materiale for at fremme den biologiske mangfoldighed.

WWF for a living planet®

Kategori 1 defineres som dyr under mistanke for at være inficeret med sygdomme, der kan overføres til mennesker eller dyr (høj risiko), mens kategori 3 ikke har udvist tegn på sygdomme, der kan overføres til mennesker eller dyr (lav risiko). Kategori 2 indtager en mellemposition.

Den tilhørende gennemførselsordning udspecificerer en række supplerende regler for fodring på/udenfor foderstationer med det særligt risikofyldte kategori 1-materiale af hensyn til visse vildtlevende dyr (truede beskyttede arter), men der fremgår ikke umiddelbart særlige krav for fodring af vildtlevende dyr med kategori 2- og kategori 3-materialer.

På ovenstående baggrund vurderes forordningerne umiddelbart at tilbyde gode muligheder for, at de enkelte landes myndigheder kan tillade fodring af vildtlevende dyr med kategori 2- og 3-materialer ved fx at udbringe døde dyr af de nævnte kategorier på naturarealer. Dette harmonerer ikke umiddelbart med ministerens svar: "Der er ikke dispensationsmulighed i forordningen til at udbringe døde dyr på arealer med natur".

WWF Verdensnaturfonden læser svaret fra Fødevarestyrelsen (FVST), som at man ikke **ønsker** at benytte de dispensationsmuligheder, som forordningerne allerede indeholder. Det er stærkt beklageligt. Derfor mangler fortsat en tydelig politisk og/eller faglig begrundelse.

Det nævnte forbud mod flytning af trafikdræbte dyr er meget uheldig for ikke mindst de sky ådselædere, der ikke kan tilgodeses ved hjælp af ådsler i vejkanten, hvilket i øvrigt også indebærer visse trafiksikkerhedsmæssige problemstillinger. **Det undrer, at man i andre EU-lande (fx Holland) fint kan flytte trafikdræbt vildt til mere velegnede naturområder under samme EU-regler.**

På samme måde forekommer det uhensigtsmæssigt, når efterladelse af nedlagt vildt til diverse ådselædere udelukkes med henvisning til de jagtetiske regler. **Biproduktforordningen indeholder godt nok krav om overholdelse af god jagtskik, der dog ikke nødvendigvis er identisk med de jagtetiske regler.**

De jagtetiske regler er udarbejdet i et samarbejde mellem Danmarks Jægerforbund, Vildtforvaltningsrådet samt Naturstyrelsen og har først og fremmest haft til hensigt at beskytte jagtens omdømme. Derfor er det på sin vis naturligt, at reglerne under normale omstændigheder opfordrer til ikke at nedlægge vildt for efterfølgende at lade det ligge, da det i manges øjne sikkert vil være et unødvendigt spild af liv og fødevarer. Men hvorfor skal de jagtetiske regler forhindre, at man under helt andre omstændigheder nedlægger og flytter eller efterlader fx et kron dyr til gavn for sultne havørne i en hård vinter, **hvor dyrets ombringelse udelukkende tjener naturformål og slet ikke er at betragte som almindelig jagt?**

FVST nævner, at der kan gives tilladelse til etablering af foderpladser til vildtlevende dyr på en række betingelser, **men undlader at omtale forordningernes tilsvarende mulighed for fodring udenfor snævert definerede foderpladser.** Den omtalte krævede frahegning af større landlevende dyr indgår i gennemførselsordningens særlige regler for fodring med kategori 1-materiale, mens forordningernes ikke nævner tilsvarende krav ved fodring med kategori 2- og kategori 3-materialer.

for a living planet®

En gennemgang af tidligere udstedte foderpladsdispensationer afslører desuden, at FVST tilsyneladende kun tillader fodring på de afgrænsede foderstationer med kategori 2- og 3-materialer efter de samme regler, som forordningerne opstiller for anvendelse af kategori 1-materiale.

Meget tyder således på, FVST har valgt at benytte EU-reglerne for håndtering af kategori 1-materiale (høj risiko) til den danske håndtering af kategori 2- og kategori 3-materiale (lavere risiko).

Denne fremgangsmåde begrænser i sagens natur de danske muligheder markant og kan forklare, hvorfor døde dyr i andre EU-lande langt bedre kan integreres i naturforvaltningen end herhjemme.

Flere døde dyr i den danske natur ville ellers kunne bidrage med stor positiv betydning for den biologiske mangfoldighed i almindelighed og de truede ådselædere i særdeleshed.

Er det ministerens holdning, at FVST fremadrettet fortsat skal tilbyde langt færre dispensationsmuligheder til at efterlade døde dyr i naturen end EU-forordningerne reelt giver mulighed for?

Og hvis det er tilfældet, hvad er den faglige begrundelse herfor?

Miljø- og fødevarerministerens besvarelse af spørgsmål nr. 1061 (MOF alm. del) stillet 26. september 2018 efter ønske fra udvalget.

Den eksisterende landdistrikts-tilskudsordning

Ministerens svar

Tilskud til etablering af vådområder, udtagning af lavbundsjord, skovrejsning, biodiversitetsskov og udlægning af urørt skov er også eksisterende tilskudsordninger som er med til at fremme biodiversiteten på arealerne.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

I tilskudsordningerne til etablering af kvælstof- og fosforvådområder, samt skovrejsning, er målet ikke biodiversitet. Derfor er der ikke overensstemmelse mellem det afgivne svar og målet defineret i ordningerne.

Det er væsentligt, at såfremt der ønskes indsatser for biodiversitet, så anvendes dokumenterede evidensbaserede indsatser. Hverken skovrejsning eller etablering af kvælstof- og fosforvådområder er en del af dette.

Det har ministeren i øvrigt oplyst man gjorde i åbent samråd.

Endelig er det WWF Verdensnaturfondens opfattelse at sådanne indsatser naturligvis skal fokuseres især på sårbare og truede arter og økosystemer. Baggrunden er, den biologiske tommelfingerregel om, at gør du indsatser for sjældne arter, gavner det også de almindelige arter. Men gør du indsatser rettet mod almindelige arter, gavner du kun helt undtagelsesvist sjældne arter.

WWF *for a living planet*[®]

Krav til udegående dyr

Ministerens svar

Fødevarestyrelsen skal endvidere gøre opmærksom på, at Aarhus Universitet har udført et forskningsprojekt om design af læskure til udegående kvæg i 2017, som viser, at kreaturerne – i dette tilfælde Anguskvæg - benytter læskurene mest i de mørke timer. Dette kan forklare, at dyreholdere, der typisk tilser dyrene i dagtimerne og ofte i forbindelse med fodring, ikke oplever, at dyrene bruger læskure.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

I denne rapport "Udegående kvæg": <https://www.landbruqsinfo.dk/Kvaeg/Dansk-Kvaeg-kongres/Sider/Bilag-KOED-Malene-Skjoldborg-Joergensen-Udegaende-dyr.pdf>, fremgår det, at der ses en væsentlig forskel på varmetabet fra Skotsk Højland, Galloway, Hereford og Angus sammenlignet med Jersey og RDM, idet de ekstensive racer har en væsentlig lavere isoleringsværdi og dermed lavere varmetab. Via GPS-målinger over 14 dage ses, at en halmring med læ klart foretrakkes for 3 af de 4 racer frem for læskure (undtagelse for Skotsk højlandskvæg).

Svaret fra ministeren synes at bygge på et snævert grundlag, ved alene at tage udgangspunkt i en undersøgelse fra AU.

Landmænd kan jo se, om dyrene bruger de opsatte læskure (også selvom de ikke overvåger dyrene om natten), ved f.eks. at se om der er efterladt kokasser, om arealet er trådt op osv. Derfor virker svaret yderst overfladisk, set i forhold til, at førende forskere inden for biodiversitet klart anbefaler ekstensiv helårsgræsning. Derfor bør dette spørgsmål vurderes mere grundigt, før det afvises at dyr kan gå ude om vinteren uden læskur.

Kvægracers robusthed i helårsgræsning

Ministerens svar

På forespørgsel fra Fødevarestyrelsen har Det Veterinære Sundhedsråd den 15. juni 2018 svaret, at man finder, at alle kvægracer skal opfylde de samme krav til hårdførhed og robusthed, for at kravet om læskur om vinteren kan fraviges. Fødevarestyrelsen tolker rådets svar således, at det ikke alene er kvægracen, men de enkelte kreaturers egnethed til at gå ude, der har betydning for, om kravet kan fraviges. Det er således ikke muligt at vurdere kvægs hårdførhed og robusthed alene på baggrund af deres race.

WWF Verdensnaturfondens kommentar

I denne sammenhæng er WWF Verdensnaturfonden uenig med Det Veterinære Sundhedsråd da flere kvægracer fysiologisk og anatomisk er bedre tilpasset ophold udendørs hele året end andre (se ovenfor).

Vi er enige i, at de enkelte kreaturer der anvendes naturligvis skal være og holdes i en dyreværnsmæssig forsvarlig sundhedstilstand ("godt huld"), men at dette i høj grad kan ske ved at sikre lavt græsningstryk samt at dyrene adgang til naturligt forekommende og varieret foder på arealerne. Modsat kan der være individuel variation dyrene imellem der betyder at nogle dyr trives dårligere end andre dyr. I fht ekstensiv helårsgræsning og rewilding er løsningen derfor at fjerne disse dyr, og dermed i avlen selektere mod mere robuste linjer.

WWF *for a living planet*[®]

Nye erfaringer fra Molslab (Århus Universitet) viser at Galloway uden vinterfodring kan opnå godt huld, såfremt arealerne tilbyder tilstrækkeligt med foder. I øvrigt kan det konstateres at helårsgræssende dyr "tilpasser" sig situationen gennem adfærd og fysiologi.

Der er i høj grad brug for en bedre og mere nuanceret tilgang til krav til pasning og pleje af naturplejegræssende køer og heste baseret på nye og konkrete erfaringer.

XXX